

Przed zapowiadzianym na 20 kwietnia Zgromadzeniem Ogólnym Sędziów Trybunału Konstytucyjnego rzecznik praw obywatelskich Adam Bodnar przypomina, że sprawy, które czekają na rozstrzygnięcie przez Trybunał, dotyczą milionów obywateli. RPO złożył w ich imieniu kilkanaście własnych wniosków, przystąpił też do postępowań wszczętych skargami konstytucyjnymi obywateli bądź pytaniami prawnymi sądów. To, że wyrok Trybunału z 8 marca nie jest opublikowany, pozostawia te sprawy w zawieszeniu.

Oto przykłady:

PRACA W NADGODZINACH (K20/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-08-03, 256 dni (stan na 20 kwietnia)

Dotyczy każdego, kto pracował w nadgodzinach na etacie

Przepisy Kodeksu pracy nie przewidują udzielenia na wniosek pracownika czasu wolnego w zwiększonym wymiarze w stosunku do czasu faktycznie przepracowanego w nadgodzinach, co jest sprzeczne z Europejską Kartą Społeczną sporządzoną w Turynie w 1961 r. Dotyczy to osób zatrudnionych na podstawie ustawy o pracownikach państwowych, ustawy o NIK, ustawy o służbie zagranicznej, o Państwowej Inspekcji Pracy, o służbie cywilnej i o pracownikach samorządowych.

BEZPIECZEŃSTWO NA DROGACH (K36/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-09-17, 212 dni

Dotyczy 20 mln kierowców, a także (pośrednio) milionów pieszych

Chodzi o przepisy dotyczące bezpieczeństwa ruchu drogowego. Obecnie policja musi zabrać prawo jazdy, a starosta to zatwierdzić, jeśli kierowca przekroczył dopuszczalną prędkość o więcej niż 50 km/h w obszarze zabudowanym. Równocześnie jednak ta sama osoba ponosi odpowiedzialność za wykroczenie. Czy to nie jest dwukrotne karanie za to samo? Czy to właściwe uregulowanie problemu bezpieczeństwa na drogach?

OCHRONA PRZED EKSMISJĄ NA BRUK (K27/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-10-09, 190 dni

Dotyczy kilku tysięcy osób

Chodzi o przepis ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, który umożliwia eksmisję na bruk policjantów, emerytów i rencistów policyjnych oraz innych osób zajmujących lokale mieszkalne pozostające w dyspozycji organów Policji.

OGRANICZENIE SKAZANYM PRAWA DO SKARGI (K28/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-10-14, 185 dni

Dotyczy 70 tysięcy osób

Z art. 63 Konstytucji wynika, że każdy ma prawo składać petycje, wnioski i skargi w interesie publicznym, własnym lub innej osoby za jej zgodą do organów władzy publicznej. Jednak w stosunku do osób skazanych ustawodawca wprowadził dodatkowe warunki korzystania ze skargi (wniosku): trzeba udokumentować żądania lub propozycje oraz używać poprawnego języka. Bez spełnienia tych warunków, skarga pozostanie bez rozpoznania.

OPŁATY ZA WYMIANĘ PRAWA JAZDY (K36/15)

SPRAWA CZEKA OD: 2015-11-23, 146 dni

Dotyczy kilkudziesięciu tysięcy osób

Jeśli gmina zmieni nazwę ulicy, albo jeśli zmieni się sama nazwa miejscowości, właściciele prawa jazdy muszą wymienić je na własny koszt (ok. 100 zł). Rada powiatu może (ale nie musi), zmniejszyć lub zwolnić z opłat za wydanie wtórnika. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich to jest przepis niekonstytucyjny: o ile od obywatela zależy zmiana nazwiska czy zmiana adresu z powodu przeprowadzki, to już fakt, że samorząd zmienił nazwę ulicy, nie powinien obywatela obciążać kosztami.

WNIOSEK DO TK WS. PROCEDURY IN VITRO (K 30/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-10-29, 170 dni

Dotyczy nieznaney liczby kobiet

Kobiety niepozostające w związku małżeńskim albo we wspólnym pożyciu z mężczyzną, które rozpoczęły już leczenie niepłodności i zdeponowały w klinikach zarodki powstałe z ich komórki rozrodczej, nie mogą ich wykorzystać, o ile nie mają partnerów deklarujących gotowość do ojcostwa. Tak postanowiła ustawa o in vitro – wcześniej sprawy te nie były regulowane i ludzie zwracali się do klinik niepłodności o odpłatną pomoc.

Dokładnie nie wiadomo, ile kobiet jest w takiej sytuacji. Dopóki nie było żadnych regulacji, nie było też statystyk. Pierwsze dotyczyły rządowego programu refundacji in vitro, ale on wykluczał samotne kobiety.

Szacuje się, że w Polsce problem niepłodności dotyczy nawet 3 mln osób (kobiet i mężczyzn). W tym przypadku chodzi o kobiety, które rozpoczęły leczenie jeszcze przed wejściem ustawy w życie.

UMIESZCZANIE OSÓB UBEZWŁASNOWOLNIONYCH W DOMACH POMOCY SPOŁECZNEJ (K 31/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-11-05, 164 dni

Dotyczy tysięcy osób (całkowicie ubezwłasnowolnionych w Polsce jest 70 tys. osób)

Osoba z niepełnosprawnością intelektualną lub psychiczną, która jest ubezwłasnowolniona, nie może zakwestionować decyzji sądu opiekuńczego na umieszczenie jej w domu pomocy społecznej (DPS). Gdyby jej stan psychiczny się poprawił, albo gdyby znalazły się osoby, które chciałyby się nią zająć, nie mogłaby wystąpić do sądu o to, żeby zmienić orzeczenie o umieszczeniu w DPS.

Taka luka w przepisach może prowadzić do niepotrzebnego cierpienia. Trzeba pamiętać, że pełne ubezwłasnowolnienie jest na świecie traktowane coraz częściej jako anachronizm. Dziś już inaczej rozumiemy prawa człowieka i wiemy, że zamiast je odbierać, trzeba dostosowywać pomoc do konkretnych potrzeb.

TERMIN WZNOWIENIA POSTĘPOWANIA (K33/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-11-10, 159 dni

Dotyczyć może wielu osób. Każdego, kto przegrał sprawę na podstawie przepisów, które Trybunał Konstytucyjny uznał kilka lat później za niekonstytucyjne

Dziś – zgodnie z Kodeksem postępowania cywilnego – wznowienie sprawy jest możliwe tylko w ciągu 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia. A zatem, jeśli po tym czasie Trybunał zakwestionuje przepisy, na podstawie których sąd wydał wyrok, to sprawy nie da się wznowić. A bez tego nie można domagać się np. odszkodowania za niezgodne z prawem działanie władzy publicznej. Taka sytuacja – zdaniem RPO – narusza Konstytucję.

STWIERDZENIE TRWAŁEGO NIEODWRACALNEGO USTANIA CZYNNOŚCI MÓZGU (K42/15)

SPRAWA CZEKA OD 2015-12-07, 132 dni

Dotyczyć może osób oczekujących na przeszczepy, a jest ich 2 tysiące

Chodzi o to, że Minister Zdrowia ogłasza sposób stwierdzenia trwałego nieodwracalnego ustania czynności mózgu w drodze obwieszczenia. A to nie jest źródło prawa. Poprawne uregulowanie tych kwestii jest ważne dla rozwoju przeszczepów w Polsce.

Na przeszczepy czeka ok. 2 tys. osób. Ich szanse na znalezienie dawcy zależą od tego, na ile ludzie będą mieli zaufanie do procedur dotyczących uznania kogoś za zmarłego i zakwalifikowania go jako potencjalnego dawcy.

MAKSYMALNY OKRES TYMCZASOWEGO ARESZTOWANIA (K3/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-01-08, 101 dni

W areszcie tymczasowym siedzi teraz 4396 osób (stan na 31 marca)

Rzecznik zakwestionował przepis pozwalający na zastosowanie tymczasowego aresztowania tylko z powodu surowości kary grożącej podejrzanemu, także wówczas, gdy nie ma ryzyka, że podejrzany będzie utrudniał postępowanie. Wątpliwości budzi również możliwość przedłużania tymczasowego aresztowania bez określenia górnej granicy lub wskazania szczegółowych przesłanek uzasadniających jego przedłużenie. Rzecznik Adam Bodnar zwrócił uwagę na ten problem już na samym początku swojej kadencji: chodziło o sprawę kibica Macieja Dobrowolskiego, który w areszcie tymczasowym spędził 40 miesięcy.

ZASKARŻENIE KONTROLI OSOBISTYCH WIĘŹNIÓW (K5/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-01-22, 87 dni

Dotyczy 70 tysięcy osób.

Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił o stwierdzenie niezgodności z konstytucją przepisów Kodeksu karnego wykonawczego w zakresie, w jakim nie przewidują one wydawania formalnej decyzji w sprawie kontroli osobistej skazanego. O poddaniu więźnia kontroli osobistej decyduje funkcjonariusz Służby Więziennej, a więzień nie ma możliwości weryfikacji tej decyzji przez sąd penitencjarny.

NOWE MOŻLIWOŚCI INWIGILACJI W USTAWIE O POLICJI (M.IN. INWIGILACJA ZACHOWAŃ W SIECI) (K 9/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-02-18, 61 dni

26 mln osób korzysta w Polsce z internetu

Chodzi o zasady stosowania kontroli operacyjnej oraz podsłuchów, pobieranie danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych. Rzecznik Praw Obywatelskich nie kwestionuje – co do zasady – możliwości, a nawet potrzeby stosowania różnych form inwigilacji. Działania nakierowane na ochronę bezpieczeństwa obywateli nie mogą jednak w sposób nieograniczony ingerować w prawo do prywatności.

Ustawa pozwala na tworzenie infrastruktury do pozyskiwania danych internetowych. W przypadku billingów służby rocznie sprawdzają ok. 2 milionów informacji. Jeżeli powstanie taka infrastruktura, to będziemy mówili o podobnej skali sprawdzania danych internetowych. Zgodnie ze znowelizowanymi przepisami kontrola operacyjna będzie mogła trwać aż do 18 miesięcy. Czyli przez półtora roku służby policyjne i służby specjalne będą mogły ustalać treść naszej korespondencji niezależnie od tego, czy ostatecznie zostanie uruchomione na tej podstawie postępowanie karne.

BRAK MOŻLIWOŚCI ZASKARŻENIA UŻYCIA ŚRODKÓW PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO (K7/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-01-25, 84 dni

Dotyczy to kilkuset a może kilku tysięcy osób

Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował przepisy, które nie przewidują możliwości złożenia zażalenia na zastosowanie środków przymusu bezpośredniego oraz broni palnej. Zaskarżone przepisy są w ocenie Rzecznika niezgodne zarówno z postanowieniami Konstytucji, jak i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności.

W raportach rządowych mowa jest o 8000 przypadkach użycia przymusu bezpośredniego rocznie, w ok. 70 przypadkach wszczęto postępowania w sprawie niewłaściwego użycia.

Do RPO docierają informacje o problemach obywateli zwłaszcza w relacji ze strażami miejskimi i gminnymi. Są to instytucje lokalne i jako takie pozbawione centralnych szkoleń i ćwiczeń w zakresie prawidłowego stosowania środków przymusu. Możliwość złożenia zażalenia w takiej sytuacji wydaje się kluczowa.

ZMIANY W USTAWIE O SŁUŻBIE CYWILNEJ (SPRAWA POŁĄCZONA K6/16, K8/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-02-01, 78 dni

Dotyczy to 100 tys. osób pracujących w służbie cywilnej

Po wprowadzeniu nowych przepisów 200 osób nagle straciło pracę. Do tego na podstawie nowych przepisów nie ma już konkursów na wyższe stanowiska w służbie cywilnej. A zatem nikt, kto nie jest w bezpośredniej bliskości poszukujących pracowników, nie może się dowiedzieć, że poszukiwane są osoby na dane stanowisko (ogłoszenia o konkursach musiały być publiczne). Zmiany w ustawie o służbie cywilnej w ocenie Rzecznika naruszają konstytucyjne standardy dotyczące dostępu do służby publicznej oraz funkcjonowania korpusu służby cywilnej.

Według szefa Służby Cywilnej Dobrosława Dowiat-Urbańskiego, w dniu wejścia w życie ustawy na wyższych stanowiskach zatrudnionych było 1580 osób, stosunki pracy wygasły 212 osobom, co stanowi 13 proc. wszystkich pełniących wyższe stanowiska. (wystąpienie w Sejmie 17 marca 2016 r.)

Rzecz dotyczy nie tylko ich – ale wszystkich 121 tysięcy osób, którzy pracują w służbie cywilnej: zasady osiągnięcia awansu stają się dla nich mniej jasne, poza tym tracą znaczącą pewność zatrudnienia (która wielu osobom rekompensowała niższe niż w sektorze prywatnym zarobki).

CZY RZĄD MOŻE DECYDOWAĆ O KSZTAŁCIE PROGRAMÓW RTV (K 13/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-03-24, 25 dni

Dotyczy co najmniej kilku milionów osób

Zdaniem RPO nowa, obowiązująca od 1 stycznia 2016 r. ustawa medialna narusza konstytucyjne gwarancje wolności słowa i wolności mediów podporządkowując władze publicznego radia i telewizji bezpośrednio rządowi. Rzecznik podkreśla, że zachowanie wewnętrznego pluralizmu w programach możliwe jest tylko pod warunkiem zachowania wyraźnego dystansu od aktualnego dysponenta politycznego.

Sprawa dotyczy tych, którzy informacje czerpią z publicznego radia i TV (programy informacyjne i publicystyczne ogląda w publicznej telewizji 2-3 mln osób), ale też wszystkich z nas, którzy jesteśmy obowiązani do płacenia abonamentu RTV.

USTAWA O RÓWNYM TRAKTOWANIU

SPRAWA CZEKA OD 2016-03-31, 19 dni

Dotyczy każdego, kto poczuje się nierówno traktowany

Ustawa o równym traktowaniu zawiera zamknięty katalog przesłanek, które nie pozwalają na dyskryminację (płeć, rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, religia, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientacja seksualna). Jednak z Konstytucji (art. 32) wynika zakaz dyskryminacji ze względu na jakąkolwiek przyczynę.

Sprawa dotyczy zresztą nie tylko tych, którzy są dyskryminowani z przyczyn niewymienionych w ustawie. Ustawa różnicuje bowiem poziom ochrony dla poszczególnych przesłanek. Np. pomimo tego, że niepełnosprawność² jest wymieniona w ustawie, to osoba z niepełnosprawnością nie może domagać² się² odszkodowania, jeśli była dyskryminowana w dostępie do edukacji.

PRZEPISY O ODPOWIEDZIALNOŚCI KARNEJ ZA NIEUCZCIWĄ REKLAMĘ (K 12/16)

SPRAWA CZEKA OD 2016-03-22, 27 dni

Czyn nieuczciwej konkurencji w zakresie reklamy jest wykroczeniem. Definicja karanych czynów jest jednak niejasna i nieprecyzyjna, dlatego Rzecznik Praw Obywatelskich skierował w tej sprawie wnioski do Trybunału Konstytucyjnego.

Przed sądami powszechnymi, gospodarczymi i przed Urzędem Ochrony Konsumentów i Konkurencji takich spraw rocznie zaczyna się kilkaset. Spraw gospodarczych dotyczących nieuczciwej konkurencji oraz prawa własności przemysłowej w latach 2008-2015 było w sądach okręgowych 3200.